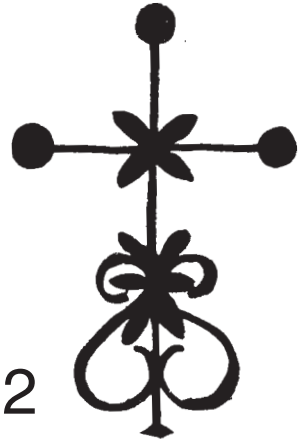

TARVAS

KOTISEUTULEHTI

N:o 1, 2002

Toimittanut Kalervo Mäkinen

Julkaisijat Tarvasjoen kunta ja seurakunta

Vuosia työn alla ollut Tarvasjoen veteraanikirja on valmistunut. Kirjapainosta se saatiin 26.04. ja kirja julkistettiin kansallisen veteraanipäivän juhlallisuuksien yhteydessä 28.04. seurakuntatalolla pidetyssä tilaisuudessa.

Monen toteamus on ollut, että kirja valmistui viime hetkellä. Pian ei heitä keskuudessamme ole, jotka ovat omin silmin nähneet ja kokeneet viime sotien vaiheet. Kirjan ensisijainen tarkoitus onkin ollut siirtää veteraanien itse kertomat muistelmät ja sotien historialliset tapahtumat tuleville polville. Tapahtumia on kirjassa tarkasteltu Tarvasjoen kunnan asukkaiden näkemänä ja kokemana.

Kirjan saama palaute on ollut hyvin myönteinen. Moni kirjan lukenut kertoo, että vasta nyt hän ensikerran vuosikymmenien aikana on selkeästi ymmärtänyt isänsä, veljensä tai muun tuntemansa henkilön sotamatkan vaiheet, kärsimykset ja uhraukset. Monelle tuo matka oli viimeinen ja hänen viime hetkensä saa nyt elää uudelleen. Toisille matka sodasta kotiin kulki sotasairaalan tai vankileirin kautta. Eräille koko sota oli niin raskas kokemus, ettei halunnut siitä perheelleen kertoa. Moni taas kertoi, mutta silloin eivät muut kuin asetoverit halunneet sotaa muistella ja kertojaa kuunnella.

Kirjan kirjoittajalla materiaalia oli runsaasti. Niinpä suuri osa veteraanien muistelmista oli pakko jättää pois tai yhdistää useamman veljen kertomukset. Siksi moni muistelija voi kaivata omaa tarinaansa eri tapausten kulusta. Toisella taas on ollut poikkeava muistikuva tapahtumista, kuin kirja kertoo. Onneksi suurinta osaa kerrotusta aineistosta on voinut verrata jo kirjoitettuun materiaaliin. Toivon, että olisin luonut hyvin todenperäisen kokonaisuuden, vaikka en historialta vaadittavia alaviitteitä olekaan kirjan luettavuuden takia käyttänyt.

Jo kirjaa suunniteltaessa oli tavoitteena kirjoittaa yksi yhtenäinen kertomus tarvasjokelaisten sotatiestä. Pohjana olivat Tarvasjoella perustettujen 1/JR 14 ja 1/JR 35 vaiheet viime sodissa. Tarvasjo-

Sankarit ovat eläneet keskellämme

On isät täällä taistelleet- kirjan luettuaan ovat monet lukijat ihmetelleet kuinka hajalla ja lähes kaikilla rintamanosilla tarvasjokelaisia taisteli viime sodissa. Suurin osa veteraaneista on jo jättänyt tämän ajan ja siirtynyt taivaalliseen isänmaahan. Useat näistä sankareista elää kuitenkin vielä keskellämme ja kantavat mielessään mielenkiintoisia, joskin usein raskaita ja surullisia muistoja noista isänmaan kohtalon ja kunnian päivistä.

Tarvas-lehteä on pyydetty laatimaan tietokilpailukysymyksiä veteraanikirjan lukeneille ja esivanhempiensa sota-vuosista kiinnostuneille lehden lukijoille. Näin pystyt avartamaan omaa histori-an kuvaasi ja näkemään kuinka kansa taisteli yhtenäisenä itsenäisyyden säily-misen puolesta. Vastauksen löydät kysymyksen loppuun merkityltä veteraanikirjan sivulta.

1. Ketkä olivat Tarvasjoen ensimmäi-

On isät täällä taistelleet

Tarvasjoen veteraanikirja on valmis

On isät täällä taistelleet

Tarvasjoen veteraanit

Polttava päivä Ihantalassa. SA-kuva

set sankarivainajat talvisodassa? Vastaus sivu 22

2. Mitä kenraaliluutnantti Harald Öhquist kirjoittaa päiväkirjaansa 3.3.1940 Tarvasjoen miesten kunnosta? Vastaus sivu 32.

3. Kuinka kylmä oli Suomussalmella loppiaisenä 1940, kun Tarvasjoen miehet muiden mukana katkaisivat vihollisen perääntymistien Raatteella ja motivat vihollisen? Vastaus sivu 44.

4. Montako sotaorpoa Tarvasjoelle jäi talvisodasta? Vastaus sivu 69.

5. Mitä luutnantti Väinö Leskinen teki korpraali Oskari Kannistolle Villaväärassa 18.9.1941? Vastaus sivu 96.

6. Mistä urotyöstä kerrotaan sivulla 108?

7. Mitä Poventsassa tapahtui 8.12.1942? Vastaus sivu 125.

8. Kuka oli Tarvasjoen nuorin sankarivainaja? Vastaus sivu 143.

9. Minkä rangaistuksen sai Viljo Lehtinen Syvärillä 1943? Vastaus sivu 163.

10. Ketkä Törnin jääkäreistä makasivat teltassa usein rinnakkain? Vastaus

kelaisia taisteli kuitenkin lähes kaikilla rintamanosilla. Siksi pyrittiin myös kuvaamaan heidänkin vaihteita. Kirjan näin laajetessa oli pakko jättää pois tai supistaa kuvaukset jatkosodan kotirintamasta, aseveli-, suojeluskunta- sotilaspoika- ja lottatoiminnasta sekä kenttäpostikirjeiden välittämästä kiinteästä yhteydestä rintamalla olevien ja kotiseudun välillä. Myös lottamatrikelista luovuttiin, koska oli vaikeaa löytää luotettavaa pohjamateriaalia sen kokoamiseksi. Koska sitä on kaivattu, mikään ei estä sen kokoamista myöhemmin, jos tietoa ja voimia sen julkaisemiseksi löytyy.

Kirjan matrikeliosan koonti onnistui yli odotusten. Veteraanien tukijaosto teki mittavan työn kerätessään 551 tarvasjokelaisen tiedot sota-arkistosta ja lähimmät henkilötiedot omaisilta. Valokuviakin jäi saamatta vain 30 henkilöstä. Kunnanjohtaja Stig Nyberg tallensi tiedot tietokoneelle. Viimeinen kovatyö on ollut laajan aihe- ja kuva-aineiston palauttaminen oikeille omistajille.

Meillä oli ilo saada tunnettu sotahistorioitsija everstiluutnantti Antti Juutilainen kirjan asiasisällön tarkistajaksi. Maisteri Marja Mattila taas huolellisesti kielellisesti ja laati henkilöstöluettelon. Auranmaan Viikkolehti taittoi taidolla kirjan Timo Kestin johdolla ja kirja painettiin Loimaan kirjapainossa, jossa faktori Pentti Rahkasuo vastasi kirjan painoasusta ja kannen suunnittelusta. Kirjat sidottiin Karisto Oy:llä Hämeenlinnassa. Kirjasta otettiin 1 200 kappaleen painos.

Kirjan julkaisemisen arvokkaassa asussa mahdollisti monen yhteisön, yrityksen, yhdistyksen ja yksityisen runsaat lahjoitukset. Niiden ja onnistuneen myynnin avulla näyttäisi kirjan julkaiseminen tuovan jonkin verran tuloja veteraaneille tärkeään kuntoutukseen.

Veteraanit ovat kiitollisia kaikille niille jotka ovat mahdollistaneet kirjan julkaisemisen. He uskovat, että kirja on mitä parhain lahja niin tuttavapiirissä, kuin niille monille ihmisille joiden sukujuuret liittyvät Tarvasjokeen ja joita historia kiinnostaa.

sivu 165.

11. Kuka Tarvasjoella syntynyt mies on haudattu kaatumisensa jälkeen Uspenskajan sankarihautaan Ukrainassa? Vastaus sivu 175.

12. Kuka ystäväystyi Neuvostoliiton tulevan presidentin Juri Andropovin pojan Viktorin kanssa syksyllä 1942? Vastaus sivu 180.

13. Ketä Suomen marsalkka C.G. Mannerheim tervehti 20.06.1942 sanomalla: ”Hyvä päivä Suomi poika”? Vastaus sivu 194.

14. Minkä tärkeän torjuntavoiton Tarvasjoen komppania saavutti 7-8.7.1944? Vastaus sivu 222.

15. Kuka Tarvasjoen mies oli nostamassa suomenlippua kolmen valtakunnan rajapyykille 26.4.1945, kun sota viimein loppui? Vastaus sivu 240.

16. Kenelle eversti P.J.Paalu sanoi: ”Mitä ne nyt ajattelee, kun lapsia tänne lähettävät.” Vastaus sivu 250.

”Tuu tuu tupakkirulla, mistäs tiesit tänne tulla?”

Härkätien paikallismuseot -hanke on edennyt loppusuoralleen. Alunperin Tarvasjoen museon kohentamiseksi suunniteltu hanke kasvoi kokonaisen näyttelyketjun toteuttajaksi, jossa ovat mukana Tarvasjoen, Marttilan ja TI Kosken kunnat sekä Someron kaupunki.

Näyttely mukautuu kunkin museon tiloihin ja niiden tuomiin mahdollisuuksiin. Mittavimmat muutokset vanhaan näyttelyyn nähden ovat tapahtuneet Tarvasjoella, sillä siellä Härkätie-teema leviää koko museoon. Käyttöön otetaan niin pitäjänmakasiinin alakerrassa olevat siilot, kuin yläkerran avonainenkin tila.

Kaupankäyntiä ja markkinoita

Tarvasjoen museossa esitellään kaupankäynnin eri muotoja – kulkukauppaa, markkinamatkoja, kauppuoteja ja myymäläautokauppaa. Liikkuvaa kaupantekoa edustaa vienankarjalainen laukuryssä, joka esittelee museon yläkerran tupainterioörissä laukkunsa aarteita. Alakerran suurimpaan siiloon tulevassa puotihuoneessa luodaan kauppatunnelmaa muun muassa marttilalaisen Aimo Nurmen kaupan vanhalla esineistöllä. Suurin osa kauppaan liittyvistä esineistä on lainassa Nostalgiamuseosta. Tarvasjoelaisista kaupoista esiintyy mm. Liedonperällä sijainnut F. V. Virtasen liike, jonka yhä toimiva kahvimylly saatiin muse-

den taustalle. Taulu kuvaa Tarvasjoen keskustaa 1900-luvun alkuvuosina.

Sika-Kyösti oli oikealta nimeltään Gustavus Nummelin. Hän oli elinkautisen tuomion saanut varas, joka karkasi virkavallan käsistä v. 1835. Kyösti piileskeli vuoden päivät metsissä liikkuen Härkätienkin seudulla. Hänet ampui viimein Liedon kruununnimismies Landzett Raisiossa. Tämän jälkeen Sika-Kyöstistä alettiin levittää tarinoita, joiden mukaan hän varasti rikkailta ja auttoi köyhiä. Sika-Kyösti oli syysiltana kerrottujen tarinoiden pelottava rikollinen ja pahantekijä. Liikanimensä hän oli saanut petkuttaessaan takaa-ajajiaan piiloutumalla lahdattuja sikoja kuljettaviin kärryihin. Toisen tarinan mukaan hän osasi muuttaa itsensä eläimen hahmoiseksi ja kuljeskeli ympäriinsä sikana.

Lumivalo vaelsi pitkin Härkätieta vielä sotien jälkeenkin. Hän kulki olallaan keppi, jossa roikkui pahvilaatikko ja viilapussi. Lumivalo kävi taloissa sahoja teroittamassa.

Hyväjalkainen Miina oli Tarvasjoen Seppälän kylässä sijaitsevan Lindholmin torpan emäntä. Torppari oli menetänyt näkönsä, ja perhe yritti parhaansa mukaan saada toimeentulonsa torpasta. Heillä oli muutama lehmä, joiden ansiosta kertyi joskus voita Turkuun viäväksi. Miina lypsi lehmänsä aamuyöllä ja kirsusi voim. Navetasta päästyään hän

heitti olalleen haarapussin, jossa oli voipetty edessä ja toinen takana. Sitten vain jalkaa jalan eteen ja kohti Turku. Rivakasti astellen Miina ehti perille torijaksi, myi voinsa ja lähti astelemaan samaa tahtia kotiin päin. Päivän aikana hänen miehensä oli tehnyt kodin muut askareet ja Miinalle jäi 80 km:n kävelyn jälkeen tehtäväksi vain lehmien öinen lypsy.

Yksi Härkätien värikkäimmistä kulkijoista oli Kriiskryynäri eli Auringonjumala, kuten hän itse itseään nimitti. Kriiskryynäri oli lukenut yliopistossa geologiaa ja arkeologiaa, mutta oli jättänyt jostain syystä opinnot kesken ja ryhtynyt kulkijaksi. Kriiskryynärillä oli olkapäällään iso rautalankavyöhytti, josta hän teki vispilöitä ja pannunalusia emännille myytäväksi. Kriiskryynärillä oli mainio laulunääni ja iltaisin vispilöitä tehdessään hänellä oli tapana laulaa erilaisia kansanlauluja.

Makasiinissa kerrotaan myös itse rakennuksen historiasta armeijan muona-

Pikkuasiakas kaupan pihassa 1940-luvulla.

Hyväjalkaisen Miinan kotiseutua.

F.J. Virtasen kauppaliike Liedonperässä.

olle lahjoituksena.

1930-luvulta lähtien kauppa kulki asiakkaidensa luokse. Suomen ensimmäisen kauppa-auton varusti Elanto kesällä 1932. Ennen auton tuloa Elanto valisti kauppakansaa:

”Mikä kummitus se sellainen on – automyymälä? Se on yksinkertaisesti myymälä autossa. Auton sisällä on pikkuinen myyntipöytä, seinät täynnä hyllyjä, etupuolella kaksi varastokoppia, alla suurehko polttoöljysäiliö sekä kaiken lisäksi on autossa jäähdyytimö. Se on ihan nykyaikainen pienoismyymälä, kaikkien nykyaikaisin Suomen maankamaralla, sillä tietääksemme ei sellaista vielä ole ainoallakaan muulla suomalaisella liikkeellä.”

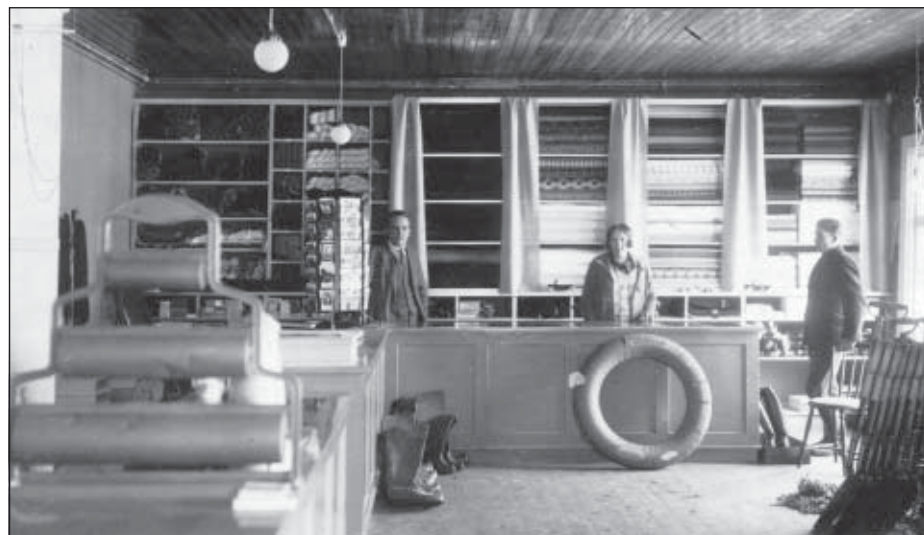
Myymäläautokauppa lähti käyntiin laajemmassa mittakaavassa vasta 1940-luvulla saatuaan lain voiman. Vielä 1950-luvulla kauppa-autoista oli saatavilla vain muutamia keskeisiä tuotteita kuten leipää, voita, jauhoja, ryynejä, hiivaa, juustoa, silliä, tulitikkuja, tupakkaa, karamelleja ja makkaraa. Maito, piimä ja perunat puuttuivat omavaraistalouden vuoksi valikoimasta.

Härkätien kulkijoita

Härkätiellä liikkui monenlaista kulkijaa, joista kerrotut tarinat ovat eläneet omaa elämäänsä. Kulkijoita esitellään Tarvasjoen museossa nukkehahmojen ja tarinoiden avulla. Taitelija Mika Anttila ja apulaistaitelija Heikki Mustamäki maa-laavat kookasta maisemateosta kulkijoi-

Tarvasjoen Osuuskauppa 1929 ulkoa ja sisältä.

Tuu tuu tupakkirulla –näyttelyiden avajaiset ovat kesäkuun viimeisenä viikonloppuna. Tiedossa ohjelmaa ja tarjoilua, tervetuloa!

Lauantaina 29.6.2002	Sunnuntaina 30.6.2002
Somero klo 13.00	Marttila klo 13.00
Koski TI klo 16.00	Tarvasjoki klo 16.00

varikkona ja myöhemmin viljavarastona, kiertävästä diakoniatyöstä, ja kirkon määräämistä rangaistuksista, jotka useinkin lankesivat kulkijoiden ja muiden irtolaisten osalle.

Muiden museoiden antia

Marttilassa näyttäytyvät kestiekivarilaitos, postin kulku ja Härkätien alueen maatalous. Matkustavaisille on tarjottu ruokaa ja majapaikka taverneissa, krouveissa tai kievareissa jo keskiajalta lähtien. ”Pois pois postin tieltä” oli tuttu huuto vielä 1800-luvun alkupuolella. Postitalonpojilla olikin syytä juoksuun, sillä virantoimituksessa rupattelemaan jääviä uhkasi neljän viikon vesileipävankeus.

Härkätien luonto perinnemaisemineen sekä tien kunnossapidon vaiheet ja kulkuneuvot esittäytyvät Kosken TI kahvi-aitassa. Matkanteko Härkätiellä on vauhtinut aikaa ja kärsivällisyyttä, sillä kärryperillä tai jalan ei kiirehditty.

Someron torppamuseon toistuvassa kurkistetaan paikkakunnan ja seudun lukuisten kartanoiden elämään ja seurataan mm. varhaista teollisuutta lasitehtaalla, rakennuskulttuuria, puutarhanhoitoa ja herrasväen elämäntapaa. Härkäpihatossa on nähtävillä härkäkulttuurin historiaa alueella ja härän iestystä. Sotaisalla 1700-luvulla rauhallisen ja lauhkean härän suosiota lisäsi se, että ne eivät kelvanneet hevosiä kaipaavan valtiovalan sotaratsuiksi.

Tekemistä Tarvasjoen museolla riittää vielä yllin kyllin ennen näyttelyä avajaisia. Talkookertoja on jäljellä vielä neljä, niihin kaikki ovat tervetulleita torstaiaamuina klo 9.00 alkaen. Myös kaikkinaisen muu apu otetaan ilolla vastaan. Esimerkiksi Härkätien kulkijoilla on vielä pulaa vaatteista ja kengistä, eikä näyttelyyn aiheisiin liittyviä valokuvia ei ole koskaan liikaa. Yhteyttä voi ottaa Heikki Mustamäkeen (p. 484 7109) tai näyttelysuunnittelijana toimivaan Ulla Clerciin (p. 040-82 52 381).

Tämä on kertomus avioparista, joka keran vietti vanhuuden päiviä kylässäme, tosin vain kesäisin. Heille oli vuokrattu kesämökiksi tuo vaatimaton mökki tuosta Hungerlan kylän tienpientareelta. Aikaa siitä on vierähtänyt jo 40 vuotta, mutta haluan heistä kertoa, sillä he olivat ihmisiä ”joita ei koskaan unohda”. Muutama kesä heillä siinä vierähti maaseudun rauhassa, sillä he olivat turkulaisia ja kaupunkilaisia oikein sanan varsinaisessa mielessä. Tarinassani on kuitenkin kaksi päähenkilöä ja esittelenkin heidät erikseen.

Rouva olisi halunnut tuon mökin oikein omaksi ostaa ja sitä korjailla. Hän oli miestänsä melkoisesti nuorempi ja pukeutui nuorekkaasti ja hienostelevasti. Mies sanoikin hänestä joskus ”tu meidän tyttö” ja varmaan hän sellainen olikin miehen silmissä. Kun arvon rouva joskus meilläkin vieraili, hän vaati kaiken huomion. Hänellä oli paljon vaatteita, joita hän ei millään voinut hylätä ja joissa hän viihtyi. Tullessaan Tarvasjolle keväällä hänellä oli päällään vuodenaikaan sopiva kaunis kukallinen hame. Se lienee ollut vähän liikaakin tykistövu, sillä hän oli saanut vähän lisäpainoa. Pituutta hameessa oli sopivasti ja rouva oli upea ilmestys, kuin aatelisrouva ikään. Kengät olivat myös tyylikkää, vaikka parin numeroa liian pienet ja kovin korkeakorkoiset. Niillä hän hienosti sipsutteli ja varmaan olisi ollut hieno kaupungissakin. Päässä oli värikäs kesähattu, kukkakoristeinen ja vinoisti ohimoilla kallellaan. Näin hänet muistan ja kuvailen.

Entäs sitten hänen Jannensa, rakas aviopuoliso. Tuon tarkemmin en muista hänen nimeään kuulleenikaan. Tietääkseni hän oli koko ikänsä ollut työssä osuuskaupan Nisu-nimisessä leipomossa. Siellä hän oli huolehtinut ainakin uunien lämmityksestä. Työ alkoi jo aikaisin aamulla. Siihen aikaan ne vielä lämmitettiin pitkiä halkoja polttamalla. Jannella oli varmaan oikein hyvä terveys, sillä hän sai jatkaa työtänsä, vaikka eläkeikä jo oli koittanut. ”Nisu-Jannena” kaikki hänet tunsivat, enkä minäkään osaa käyttää hänen muuta nimeä. Tuohon persoonaan kätkeytyi nöyrän oloinen, hyväntahtoinen, osaansa nurkumatta tyytyvä, jo vanheneva pappi.

Kun nyt yritän kuvailla etäämpää katsoen heidän päivän askareitaan, tulee minun mieleeni rallin sanat: ”Terävällä järjellä, kielensä kärjellä, nainen hallitsee ja miestänsä vallitsee.” He olivat lapseton pari, vaikka vähän yli kolmekymppisenä Janne oli nuoren vaimonsa hankkinut. Yhteistä taivalta taisi olla jo

TARINAA ”NISU JANNESTA”

nelisenkymmentä vuotta. Tämän muistan siitä, kun rouvaa mielistellen yritin kehua miten nuorekas hänen miehensä vielä oli ikäisekseen. Rouva oli hetken hiljaa kunnes lausui varman päätelmän: ”Kyllä kait hänen on kelvannut, kun neljäkymmentä vuotta olen häntä uskollisesti passannut.”

Ensimmäisinä vuosina kesämöki saikin palvella heitä vain viikonloppuisin ja loma-aikoina, kun Janne joutui menemään töihin aamuisin ainakin viideksi. Sitten tulivat eläkepäivät näköpiiriin. Janne empi oliko vielä eläkkeelle jäämisen aika, kun työnantaja piti hänet mielellään, eikä työtovereillakaan ollut hänen töihinsä hinkua; vaatihan se aikaisen ylösnousun ja palkkakin oli pieni. Epävarmuutta lisäsi, kun kuntokin oli vielä hyvä ja häntä tarvittiin.

Pitkästä palveluksesta leipomon johto päätti antaa kuitenkin hänelle rahalahjan. Janneen tyytyväisinä myös työtoverit keräsivät keskuudestaan rahalahjan. Nyt mietittiin annetaanko lahjat rahana, vai ostetaanko Jannelle jokin esine. Joku ehdotti radiota, toinen televisiota, mutta eräät ajattelivat nauttisiko Janne niistä, vaikkei ollutkaan sokea eikä kuuro. Lopputulokseksi tuli, haluaisiko Janne lahjaksi mopon, johon ei rahat ihan olisi riittäneet. Niinpä kysyttiin Jannelta haluaisiko hän opetella mopolla ajaa, josta Janne innostui ja lupasi pistää omista rahoista loppuhinnan. Lahjoittajat vielä esittivät, että jos moponajo tuntuu hyvältä, hän voi jatkaa työntekeään vaikka maalta käsin.

Niin Jannesta tuli äkkiä ja yllättäen onnellinen uuden mopon omistaja. Keväällä sitä sitten lähdettiin kokeilemaan miten mopo kulkee kohti Hungerlaa. Hämeentie oli jo silloin päällystetty, mutta Liedonperäntie oli vielä santapintainen. Mopo tuotti kuitenkin pettymyksen. Moottori kävi hyvin, mutta vauhtiin se lähti vain alamäissä, muualla oli poljettava kuin polkupyörää. Janne väsyi ja viimein oli pakko poiketa Pokkolassa Kaarlahden kauppaan kysymään mikä mopoa vaivaa. Yhdessä mentiin kauppaan kanssa katsomaan mikä uutta mopoa vaivaa. Pianhan se vika selvisi, kun kauppias antoi vinkin. Piti vain pistää jokin vaihde päälle, niin kyllä mopo kulki. Näin lähti homma pyörimään, hurja luonto vain pintaan ja niin sitä mentiin. Siitä

eteenpäin Janne ajoi eri vauhtia. Vanha lierihattu oli päässä reunat alas painettuina ja sadetakki yllä satoi tai paistoi. Eri vauhtia tarkoitti tietysti mikä vaihde sattui olemaan päällä. Väliin vauhti oli sellainen, että kyllä minä silloisilla voimillani olisin hänen ohitse juossut.

Sillä vauhdilla hän ehti ajoissa töihin, kun tarpeeksi ajoissa töihin lähti. Tulipa siitä moposta vielä kuitenkin harmiakin. Kaupunkiajo tuotti hankaluutta. Työmatkalla oli Sairashuoneenkadun päässä ylikäytävä, jossa puomit laskeutuivat junan tullessa. Erään kerran ei Janne ajoissa huomannut puomien laskeutumista, vaan ajoi päin puomia. Vaikka vauhti varmaan oli hiljainen katkesi Jannelta kaksi kylkiluuta ja vanhan miehen vaivat paranivat hitaasti.

Taisin mennä jo asioiden edelle. Aina kun Janne ehti mopoineen mökille siellä häntä sen ihanuus kohtasi. En tiedä ehtikö edes kunnolla syömään, kun jo työt odottivat. Päivän aikana rouva oli ladannut ”projektorian” ja suunnitellut yhtä ja toista. Janne passitettiin heti töihin ja ihmeesti pienellä tontilla riitti lapiohomia. Armon rouva seisoi mökin portailla ja keppi kädessä jakeli käskyjään ja neuvojaan. Ääntä ei säästetty, vaikka koko kylä kuuli metelin. Janne ei kyllä mitään sanonut, niin hän oli kohtaloonsa alistunut. Tavallisesti rouvalla pyöri sama levy. Tuskin mistään Jannen työstä ei olisi löytynyt moitetta ja jos ei tämänpäiväisestä niin eilisestä. Rouva oli päivänmittaan puutarhansa tarkastanut ja kokareet olivat liian suuria, juuria ei ollut poimittu tarkkaan pois ja kukkia oli tallettu. Ne olivat tavallisesti voikukkia, sillä rouva ei niitäkään muista kukista erottanut.

Jos ei Jannen työstä löytynyt moitittavaa, rouva siirtyi mieliaiheeseensa arvioimaan kummankin sukulaisia. Jannen isä oli ollut kapinan aikaan punaisten puolella, kun taas rouvan joku kaukainen sukulainen ainakin oli ollut vapaussodassa valkoisten puolella. Tämä oli Jannelle tosi paha juttu, sillä jos ei muuta moitetta ollut, tämä vedettiin aina esille ja koko maailman kuultavaksi. Vasta illalla kymmenen maissa Janne sai armon tulla sisälle ja läksytys ulkona loppui.

Rouva oli niin täysin kaupunkilainen kuin olla ja taitaa. Kun perunaa istutettiin puutarhaan, hän vaati Jannen avaa-

maan pienen vaon, johon viereen viereen istutettiin siemenperunat. Näin hän toivoi pienestä alasta suurta satoa ja pian. Rouva kysyi joko siitä kolmen viikon päästä saa satoa. Lannoittamaton maa kasvoi hoikkaa vartta, joka kaatui kasvu-aikana maahan. Taisi siitä muutama pikuperuna tulla kun satoa korjattiin.

Ketään vieraita rouva ei sisälle päästännyt, vaikka kuinka olisi asiaa ollut. Rouvalla oli alkuajoina koira, mikä lie ollut ”rotvaileri”. Koiraansa rouva käski aina haukkumaan, kun ihminen ohii meni. Eihän sitä tiennyt mikä rosvo oli oven takana. Mökin ympärille tehtiin aitaus ja siihen portti. Aina ohi kulkijat saivat kuulla kovaa haukkumista ja ulinaa, kun koira hyökkäsi porttia vasten kuin susi. Talvella, kun he menivät asumaan kaupunkiin, koira aiheutti kerrostalossa niin paljon häiriötä, että naapurit suuttuivat. Mitä lienevät postiluukusta pudottaneet, kun koira sairastui ja eläinlääkäri totesi myrkytyksen ja käski lopettamaan koiran.

Rouva alkoi tulla epäluuloiseksi. Jokapäiväinen juomavesi tuotti heille vaikeuksia ja kun tontilla ei ollut kaivoa he tulivat sitä pyytämään meiltä. Muutaman päivän päästä Janne tuli sanomaan, että rouva oli saanut vedestä vatsataudin ja ripulin, liekö vesi peräti myrkytettyä. Tuota isäni ihmetteli ja sanoi samaa vettä vuosikymmeniä juoneensa, eikä vielä ollut kuollut. Sanoipa vielä, että ei vettä ole pakko käyttää. Siitä paikasta rouva tilasi kaivinkoneen ja renkaat ja teki kaivon omalle tontille melkein tealueelle kuivaan nummeen. Kaivo oli hyvin tehty, mutta ei siihen tullut vettä. Heti seuraavana aamuna rouva tuli katsomaan luukusta kaivoaan ja taisi siellä pohjalla tilkkanen olla, kun oli syksy. Vielä samana päivänä kaivonkansi lukittiin ja vettä alettiin tuomaan Turusta kannulla.

En ole tätä tarinaani kertonut kuin kielletyltä alueelta perheen sisäpiiristä kertoen, vaan etäältä katsellen. Meillä kaikillahan on omat erikoisuutemme joista jälkeen tulevat tarinoita kertovat. Taisinpä tämän tarinan kertoa vähän myötätuntoa Nisu-Jannesta tuntien. Enhän tosin tiedä kumpi heistä oli toiselleen risti, vaikka heidät oli toisilleen avuksi luotu. Ehkä olen ulkopuolisena erehtynytkin. Tämäkin lapseton pariskunta on jo taistelunsa täällä keskuudessamme taistellut. En heitä pahalla muistele, vaan ihmettelen kuinka erilaisia persoonia me kaikki ihmiset olemme.

Niilo Kujanpää

”Nisu-Jannen” mökki, Niilo Kujanpää.

Nykypäivän näkymää Hungerlasta. Niilo Kujanpää

Historiallinen katsaus Liedonperän lähetyspiirin 80-vuotisesta toiminnasta

Kirkkoherra Simo Rundgren totesi että seutakuntatilastoista on luettavissa Liedonperän lähetyspiirin aloittaneen toimintansa jo vuonna 1922. Silloin Jauholan koululla on pidetty lähetysjuhlat.

Kylälaisten vaatimattomuus tulee esille, kun vasta nyt järjestetään ensimmäiset juhlat toiminnan kunniaksi ja nekin talkoolla ja lahjoitusten turvin. Tästä voi päätellä, että noin viidenkymmenen osallistujakodin tärkein tehtävä on ollut tukea lähetystyötä vähäosaisten auttamiseksi. Avustustyötä tarvitaan yhä edelleen, sillä viime vuoden syyskuun 11. päivän tapahtumat vaikuttavat maailman kaikkein köyhimpiin asukkaisiin. Kaksikolmasosaa humanitäarisestä avusta tarvitsee edelleen Afrikka, vaikka Afganistan saakin enemmän huomiota terrori-iskujen takia.

Tarvasjoen seurakuntaan tuli vuonna 1920 rovasti Väinö Raitala. Hänellä oli ystäviä Liedonperän puustelissa jossa emäntänä oli Fiina Rönnmark. Vierailulla todennäköisesti keskusteltiin lähetystyöstä. Raitala oli edellisessä paikassa ollut lähetystyössä mukana ja näin kiinnostus toiminnan aloittamisesta sai kipinän myös Liedonperän koulupiiriin alueella.

Perustajina Liedonperän lähetyspiirisä muistetaan olleen Fiina Rönnmark, Laila Tapani, Anna Nurmi, Matilda Hinkka, Sanni Ylhäisi. He toimivat aktiivisesti lähetyspiirin toteuttamiseksi. Alkuaikoina naiset toimivat myös koonkutsujina ja pyysivät vierailevia lähetyspuhujia tilaisuuksiin.

Lähetyspiiriin nimitys on muuttunut useampaankin kertaan. Alkuaikoina käytettiin sen aikaisia nimityksiä, kuin neuloma-, ompelu-, pakana-, ja lähetysseura. Nykyisin se on virallisesti Liedonperän lähetyspiiri.

Lähetyspiiriin toiminnan tarkoituksena on välittää jumalan sanaa kuulijoille ja laulaa hengellisiä lauluja sekä virsiä yhdessä kokoontuneiden kanssa. Alkutaipaleelta muistetaan osallistujamäärien olleen hyvinkin runsaita, joten tilojen ahtaudesta johtuen osa halukkaista jäi ulkopuolelle. Toiminta on ollut alkuvuosina lähinnä naisvaltaista. Miehet puhuvat naisten taas menevän neulomaan sukkaa mustille pakanalapsille.

Heillä oli tapana hyväntahtoisesti nauruskella, mitä villasukilla on käyttöä lämpimässä maassa. Toimintatavan miehet kyllä hyväksyivät ja ovat itsekin myöhemmin tulleet lähetysseuroihin mukaan. Miehet ovat tukeneet naisten toimintaa, auttaen isompien projektien onnistumisessa.

Toiminnan tarkoitus oli myös hankkia varoja keräämällä kolehtia lähetysseuroissa, huutokauppa ja myyjäisjärjestelmällä, jätteen keräyksellä. Myöhemmin on järjestetty myös arpajaisia. Tärkeänä asiana todetaan tuttavien, ystävien ja naapurien tapaaminen vuorotellen eri kodeissa. Lähetyspiiri on tukenut useampiakin nimikkolähettejä. Viime vuosina yhteistyössä muiden lähetyspiirien kanssa on avustettu Nepalin sairaanhoitokoulussa olevia oppilaita. Lähetysseurassa on vuosien mittaan tavattu ihmisiä jotka ovat sanoin, kuvin ja kokemuksin välittäneet tietoa työstään ja kokemuksistaan lähetyskentiltä.

Alkuaajoista todetaan etteivät papit olleet aktiivisesti mukana, mutta mieleen on jäänyt toiminnan alkuunlaittaja. Rovasti Raitala joka oli innokas laulamaan ja käytti hengellistä laulukirjaa, siitä kehittyi kirjan käyttötapana. Jokainen sai ehdotella mielilaulujaan ja näin laulukirja tuli kaikille tutuksi. Kirkkoherra Luodosta muistetaan pidempi kahvitauko. Hän ymmärsi kylälaisten kokoontuneen yhteen tavataksensa toisiaan. Näin jäi aikaa vähän seurusteluunkin.

Rovasti Jouko Kyyrö on osallistunut Liedonperän lähetyspiiriin toimintaan

Kuvia lähetyspiiriin 80-vuotisjuhlasta.

aktiivisesti, esittäen sanoin, kuvin ja kertomuksin terveisiä lähetyskentiltä. Kiitämme rovasti Kyyröä uskollisesta tukemisesta yli kolmelta vuosikymmeneltä. Kiitos myös kanttori Tapio Eroselle pitkäaikaisesta osallistumisesta, virsien ja laulujen opettamisesta.

Muisteluissa tulee esille opettajana Jauholan koululla olleen Matilda Hinkan aloittaneen ompeluseuratoiminnan. Hinkan hankkimista langoista kudottiin sukkaa ja vantuja. Kankaista syntyi pöytäliinoja ja esiliinoja myytäväksi. Ennen joulua oli tapana pitää huutokauppa josta valmistettua tavaraa sai ostaa itselleen lämmikkeiksi, kuin myös koristeeksi. Huutokauppa piti Antton Haavisto ja sukkiin tuli monesti korkea hinta, kun miehet huusivat toistensa kanssa kilpaa jotta saisivat lämpimät sukan jalkaansa. Varsinkin Kylänpään miehet olivat kovia huutamaan ehkä vähän kurillaankin.

Sota-aikana seurat olivat tärkeitä tapaamispaikkoja naisille miesten olleessa rintamalla. Naiset jakoivat huoliaan ja kuulumisiaan keskenään. Ompeluseuroissa valmistui sukkaa, kaulasuojuksia jopa erikoisia käsineitä, joista liipas-

sormi oli kudottu irralliseksi. Näitä siten toimitettiin rintamalle. Sota-aikana neulomaseuroissa tarjottiin korviketta, kahvista oli pulaa. Jokaisella oli mukana pieni puurasia jossa oli omat sokerit siten kehuskeltiin talon korviketta hyväksi ja päiviteltiin, josko korvikkeessa oli mukana kahvia kun niin hyvää oli. Kolehtiraha oli tärkeä ja sitä kannettiin nenäliinan kulmassa.

Kolehdin keräys tuotti ja rahat annettiin vieraileville puhujille tai lähetysseuralle suoraan kuukausittain, ja nykyisin kolehtirahat ovat pankkitilillä josta keran vuodessa siirretään Suomen Lähetysseuran tilille. Summasta voisi mainita viime vuodelta 7.500 mk.

Lähetyspiiriin toiminnan alkuvuosina, kolehtivarojen hoitamisesta huolehti emäntä Elma Kontto.

Lähetyspiiriin toiminnan jatkumisesta ja rahaston hoitamisesta vuodesta 1942, on vastuun kantanut kauppias Helmi Virtanen, mainittakoon hänestä aktiivinen ja pyytteeton toiminta lähetyskentille usean vuosikymmenen ajan, aina vanhuuden päiviin asti. Tehtävän vastuunkantajana jatkaa Helmi Virtasen si-

sar, sydämensä lähetystyön hyväksi antanut Aino Nurmi.

1950-luvulla suunnitteilla oli oman seurakuntatuvan rakentaminen Liedonperään, jossa voitaisiin kokoontua ja pitää pyhäkoulu. Fiina Rönnmark oli innostunut asiasta ja oli tarkoitus ostaa oma talo lähetyskentille. Lepola joka juuri oli tullut myyntiin kiinnostui. Nyt voidaan vain todeta, onneksi hanke jäi toteutumatta. Liedonperän lähetyspiiri on osallistunut omalla aktiivisuudellaan ennen joulua Tarvas-hovissa pidettyihin myyjäisiin. Siellä oli oma myyntipöytä usean vuoden ajan, kuin myös jälkivuosina yhdessä muiden lähetyspiirien kanssa. Paperinkeräys on ollut huomattava tulon lähde ja sen keräystä on hoitanut aktiivinen joukko. Eräs heistä on Yrjö Tapani joka on n. kahdenkymmenen vuoden ajan kuorma-autolla hoitanut jätteen pappilan aitasta päätepiesteeseen. Tänä päivänä pappilan aitaan tulevan keräyspaperin tuotto käytetään yhteisesti muiden lähetyspiirien kanssa Suomen Lähetysseuralle.

Viime vuosina lähetyspiiri on kokoontunut n. kerran kuussa ja kokoontumispaikkoja on alle kymmenen. Osallistuminen on vähentynyt, mikä koskee varmasti muitakin piirejä. Ihmisiä keräntyy koolle kymmenestä-kahteenkymmenen. Liedonperän lähetyspiiri toivookin nuorten huomioivan asian sekä liittyvän joukkoon mukaan jotta tärkeä perinne säilyisi. On mainittava myös Tarvasjoen ja Auran lähetyspiirien yhteistyö. Kokoontuminen kahden sukupolven ajan kerran kesässä Liedonperän Haavistossa. Emäntien Eeli Mäkisen ja Pirkko Mäkisen aikana.

Liedonperän Sipilässä on järjestetty kesäisin lauluiltoja. Viime vuonna se oli samalla lähetysiltä. Tänä vuonna Tuulikki ja Risto Sipilä ovat luvanneet jatkaa lähetyskentille työpajassa. Paikallaan lähetyskentille työpajassa. Paikallaan lähetyskentille työpajassa. Paikallaan lähetyskentille työpajassa.

Yksittäisistä lähetystyöhön omistautuneista kannattajista halutaan mainita emäntä Laila Tapani, hänen ideoimansa lähetyskentille työpajassa. Paikallaan lähetyskentille työpajassa. Paikallaan lähetyskentille työpajassa. Paikallaan lähetyskentille työpajassa.

Vielä on mainittava kättilö neiti Malmström, jonka antamasta avustuksesta on usea merkintä Helmi Virtasen pitämästä muistikirjasta vuosilta 1942-1963.

Liedonperän lähetyspiiri haluaa kiittää niitä kaikkia, jotka ovat osallistuneet lähetyspiiriin toimintaan näiden kahdeksankymmenen vuoden aikana. Suurin osa näistä ahkerista, sydämellisistä, ja anteliaista ihmisistä on poistunut elämästä. Hyvän asian vuoksi ponnistelleet saavat kaiken kiitoksen ja kunnioituksen nuoremilta sukupolvilta. Ei ole yhtään vähäisempää tekoa tai antamista, mistä ei olisi apua lähetystyössä.

Lopuksi haluan sanoa lasten rukouksen sanoin; opeta meitä, rakas herra palvelemaan Sinua ansaitsemallasi tavalla; antamaan laskematta kustannuksia; taistelemaan haavoista piittaamatta; ahertamaan lepäämättä, tekemään työtä palkkaa odottamatta, kunhan vain tiedämme Sinun tahtosi. (Ignatius Loyola, 1491-1556)

Tarvasjoki 09.05.2002
Kristiina Rauhala

Lähde: Suullinen perimätieto
Anja Nurmi, Aino Nurmi, Raija Virtanen, Liisi Kylänpää, Yrjö Tapani

Kirkkoa ehostetaan

Kirkon katto ja seinät maalataan tänä kesänä. Maalausajankohta on heinäkuulla ja työ etenee säiden sallimissa puitteissa. Tarjouksen perusteella työn sai Sipi Lähteenmäki, joka on tehnyt vastaavan työn aiemminkin. Kirkon seinämaalinväri palautuu kirkkaammaksi – seläiseksi, kuin monet muistavat sen vuosia sitten olleen.

Hautausmaita hoidetaan

Tarvasjoen seurakunnan hautausmaat on pyritty pitämään moitteettomassa kunnossa. Aikainen kesäntulo onkin saanut jo nurmet vihertämään ja kukkaistutukset kukoistamaan. Seurakunta hoitaa hautainhoitosopimuksen tehneitten haudat ja pitää huolen siitä, että koko hautausmaa-alue on kunnossa. Kesäaikana palkataan myös kesätyöntekijöitä seurakuntamestari Leena Tammisen ja Hanna Mäkisen tueksi ja myös lomien tuuraajaksi. Terttu Saanisto on jo ollut useampana vuonna töissä hautausmailla. Uutena kesätyöntekijänä on aloittanut Heli Heikkilä. Tässä Leena, Terttu ja Heli poseeraavat uuden uutukaisen ruohonleikkurin kanssa. – Erittäin hyvä automaattipeli, he kehuskelevat konetta.

Talkoomiehet sankarihaudoilla

–Viitisen vuotta siitä jo on, kun teimme tämän saman homman edellisen kerran, muistelee Yrjö Tapani ruiskuttaessaan painepesurilla sankarihautojen kivilaattoja puhtaaksi. Pesuoperaatioon kuuluu lisäksi luonnonmukaisen mäntysuopaliuksen käyttö. Pesutyössä ovat mukana seurakuntamestari Leena Tamminen sekä talkoolaiset Ilmari Tapani, Arvo Tolvanen, Pentti Kujanpää, Reino Reini ja Toivo Reinikainen.

Kirkko vetää väkeä

Kevään aikana Tarvasjoen kirkossa on jälleen ollut monia messuja, joihin on osallistunut runsaasti väkeä. Uutena ideana toteutettu kastenäyttely sai monet kaivamaan kaappien kätköistä esiin vuosikymmenten takaisia muistoja. Seurakuntatalolla nähtiin todella upeita kaste-pukuja ja kasteeseen liittyvää esineistöä. Palveluvuorossa ovat olleet mm. Suurilan kyläläiset, karjalaiset ja eläkeliiton väki. Erityisen merkittäväksi muodostui tänä vuonna veteraanipäivän messu, sillä julkaistiinhan seurakuntakodin juhlassa Kalervo Mäkisen johdolla toimitettu matrikkeli sekä siihen johdattama Kalervon laatima merkittävä historia tarvasjokisten sotatiestä.

Kaija Mustamäki lukee karjalanmurteella Katekismusta karjalaisten kirkkopyhänä. Seurakunta.

Riparilaiset Ylläksellä

Rippikoulun leirijakso toteutettiin jo toisena peräkkäisenä vuonna Kolarin Ylläksellä, Ylläsmajassa. Kokemukset viime kesän leiristä innostivat työntekijöitä jälleen tähän retkeen. Viikon mittaisen leirijakson ohjelmassa oli mm. käynti Ruotsin puolella Pajalassa sekä tutustuminen Torniojoen vuolaaseen Lappean koskeen. Paikat tulivat tutuksi myös viime syksyn seurakuntaretkelle osallistuneille. Leirin opettajina olivat kirkkoherra Simo Rundgren ja nuorisotyönohjaaja Kerttu Kraappa. Samassa linja-autossa matkasivat Lappiin leirijaksolle myös Kosken seurakunnan riparilaiset pappinsa Terhi Latvalan johdolla.

Kesäkahvila on nyt kesäkeidas

Tarvasjoen seurakunnan kesäkauteen on kuulunut jo vuosien ajan keskiviikkoiltaiset kokoontumiset johtokuntien valmisteleman ohjelman ympärille. Tänä kesänä johtokunnat kutsuvat seurakuntalaisia virkistäytymään kahvin/teen lomassa kesäkeidas-tapahtumiin. Tilaisuuksia pidetään useimmiten seurakuntatalolla, mutta myös muualla. Kirkollisia ilmoituksia seuraamalla pysyy tässäkin asiassa ajantasalla. Tervetuloa kaikki kesäkeitaalle!

Perinteistä evankeliumijuhlaa

vietetään taas Tarvasjoella Horristen Leppämäessä keskiviikkona 26.6. kello 11.00 alkaen. Puhujiksi saapuvat rovastit Jouko Kyyrö ja Risto Heikkilä, kirkkoherrat Markku Niemelä ja Pasi Salmi sekä piirisihteeri Heikki Lehtonen.

Jo raamatussa kerrotaan kuinka Jeesus puhui ihmisille Jumalan avaran taivaan alla luonnon keskellä milloin vuorella, milloin veneestä järven rannalla. Evankeliumijuhlien voimakkaan herätyksen aikana 1800-luvun lopulla ja viime vuosisadan alussa monissa Lounais-Suomen seurakunnissa pidettiin suuria evankeliumijuhlia, joihin saapui tuhansia kuulijoita. Tunnettuja olivat mm. Loimaan, Turun, Tyrvään ja Tammelan juhlat, joille lähdettiin Tarvasjoeltakin.

Myös Tarvasjoella historia kertoo 1890-luvulta alkaen pidetyistä suuria evankeliumijuhlia Yrjäntilän Herrasmannilla. Tilan isännän J.F.Fingerroosin rakennettua rukoushuoneen eli nykyisen seurakuntatalomme 1911, juhliä siirryttiin viettämään siellä.

Leppämäen evankeliumijuhlien järjestelyissä jo vuosikymmeniä mukana ollut

rovasti Kaarina Mäkinen kertoo ensimmäiset juhlat pidetyin 28.8.1922. Silloin puhujina olivat kirkkoherrat Kaarlo Turtola ja Väinö Raitala sekä saarnaaja Antero Toivonen. Yhtäjaksoisesti näitä juhlia on vietetty vuodesta 1932 alkaen.

Juhlien lukuisista puhujista muistetaan erityisesti rovasti Aatami Kuortti, joka oli mukana peräti 42 kertaa ja professori

Lauri Koskenniemi 26 kertaa. Juhlilla on aina tuettu myös SLEY:n lähetystyötä. Siksi mukana on usein ollut myös ulkomaisia puhujia mm. Etelä-Korean ja Kamerunin luterilaisen kirkon johtajat, Australian kirkon lähetysjohtaja ja Japanin kirkon pääsihteeri.

Maatalouden muututtua yhä sitovammaksi ja juhlien järjestäjien ikäännyttyä

on useasti mietitty juhlien perinteen katkaisemista. Aina runsaasti tilaisuuteen saapunut juhlakansa on innostanut jatkaamaan perinnettä. Niinpä taas tänäkin vuonna Tarvasjoen seurakunta ja SLEY:n osasto kutsuvat Leppämäkeen Jumalan sanan kuuloon, viettämään kesäistä lomapäivää luonnon helmassa ja saamaan voimaa elämään.

Juhlatoimikunta 1939.

Juhlakansaa väliajalla.

Kunniamerkkiäidin elämäntarina

Elina Pelagia Mynttinen o.s. Arestova syntyi 5.5.1924 Aunuksen Soutjärven pitäjän Kalajoen kylässä. Synnyinkylä sijaitsi aavan Aänisjärven rannalla noin 70 kilometriä Petroskoista etelään. Kylä oli nykyisen vepsäläisasetuksen pohjoisosassa, joka ulottuu Petroskoista Tihvinaan asti. Vepsäläiset ovat itämerensuomalaisen kieliryhmän suomalais-ugrilainen kansa, joka tuhat vuotta sitten oli asunut laajalla alueella Venäjän luoteisosassa. Slaavilaisten painostuksen alla heidän asuinalueensa oli kaventunut vähitellen nykyiselle alueelle. Elinan syntymän aikoihin vepsänkieltä laskettiin puhuvan vielä 32 000 henkeä. Neuvostoliiton aikana, kun heimonkieltä ei opetettu kouluissa, sitä puhuvien määrän on laskettu vähentyneen 12 000 henkeen.

Elinan isä oli kultaseppänä Petroskoissa ja jatkoi jo isänsä perustamassa liikkeessä kunnes yksityinen liiketoiminta Neuvostoliitossa kiellettiin. Eräänä päivänä kultaseppäliike otettiin valtiolle ja ovet lukittiin sinetoin.

Elinan äiti hoiti Kalajoella maatilaa. Tähän isä aina saapui pyhäiksi ja lomalle. Isä ei ollut tottunut maatoihin, vaan laittoi Kalajoelle tullessaan usein ruokaa ja häiri taloustöissä. Jo äidinäiti oli ollut itsenäinen maanviljelijä, sillä äidinisä oli ollut merimies, joka seilasi etäisilläkin merillä. Siellä hän oli saanut keripukin, joka vei hänet parhaassa miehuudessa kuolemaan. Elinalla on vielä talalla isoisältä perinnöksi saatu Suomesta ostettu seinäpeili, jossa on vuosiluku 1780.

Isoäiti oli pitänyt tilallaan runsaan karjan ja kasvatti hyviä hevosia.

Maatalouden kollektivisointi alkoi Aunuksessa myöhemmin kuin muualla Venäjällä. Kuitenkin jo 1920-luvun lopulla tuli yksityistiloille ankarampi luovutusvelvollisuus ja verot. Kun osuustoiminta- ja valtiontiloja alettiin perustamaan 1930, otettiin itsenäisenä jatkavilta tiloilta vähin erin pois karjaa, kunnes äidinkin tilalle oli jäänyt vain lehmä ja Vaska-niminen ori. Eräänä päivänä tulivat sovhoosista hakemaan sinne viimeistäkin hevosta. Silloin isoäiti suuttui ja käski Elinaa hakemaan puukon. Miehille hän sanoi: ”hevosta ette elävänä vie” ja iski puukolla hevosen kaulavaltimon poikki. Puukolla uhaten hän pakotti miehet hautaamaan kuolleen hevosen.

Kolhoosiin liittymättömiltä talonpojilta kiellettiin kaikki yhteiskunnan etuudet. Elinalla oli neljä sisarusta. Viimein painostus tuli niin kovaksi, että äidinkin oli annettava tilansa sovhoosille. Itselle jäi viljeltäväksi hehtaarin maatilkku ja viimeinen lehmä. Kalajoelle tullut isä määrättiin työnjohtajaksi Sungun graniittilouhokseen Rapojalle. Hän oli lukuja kirjoitustaitoinen ja hyvin myös venäjää taitava mies. Louhoksesta oli vuosikymmeniä viety graniittia Pietariin ja siitä oli mm. veistetty Napoleonin hautaustomerkki Pariisissa. Eräänä syyskuun päivänä 1932 saapui louhokseen keskushallinnon herroja, jotka vaativat tehokkaampaa louhintaa ja uusien räjähteiden käyttöä. Sitä isä kuitenkin niiden vaarallisuuden takia vastusti. Räjähteet otettiin kuitenkin käyttöön. Silloin tapahtui juuri sellainen räjähdys, josta isä oli varoitannut. Heti kuoli 13 miestä, mukana myös käyttöä vaatineet herrat. Isä loukkaantui myös niin pahoin, että kuoli kaksi päivää myöhemmin 7.9.1932.

Elina kävi vain kaksi vuotta kansakoulua. Äidin mentyä naimisiin vuoden kulluttua isän kuoleman jälkeen sovhoosin työnjohtajan Juho Salakan kanssa Elina lähti Petroskoihin, jossa hän meni kaupunginjohtajan perheeseen lapsenpiikiksi. Elina ei voinut hyväksyä äidin uutta avioliittoa Suomesta loikanneen Salakan kanssa, vaikka tämä olikin hyvä mies. Lapsenhoitajan työ oli yhdeksänvuotiaalle tytölle kovaa, sillä kirjapainossa työskentelevä rouva vaati paljon. Neuvostojärjestelmässä ei palvelijoita saanut olla ja Elinakin sai työnsä ohessa koulutuksen parturiksi, jota ammattia hän sai tehdä 13-vuotiaana. Nytkin vielä palkka meni rouvalle korvauksena ylläpidosta.

Vepsäläiset olivat uskonnoltaan ortodokseja. Uskonto oli hyvin näkyvää ja läsnä jokapäiväisessä elämässä. Elinan

Elinan kotitalo Kalajoella Vepsässä ja nuoruuden ystäviä. Elina Mynttinen.

Syvärin ammattikoulu, jossa Elina oli työleirillä 1942.

enoista yksi oli mennyt munkiksi Solovetskin luostariin ja toinen eno oli siirtynyt 1916 Suomeen toimien pappina Joensuussa. Erittäin raskaana vepsäläiset kokivat Neuvostoliiton kommunistien uskonnonvastaisuuden. Niinpä kun Kalajoen ortodoksinen kirkko suljettiin 1930-luvulla ja muutettiin teatteriksi, ei kirkon entinen suntio voinut kestää kirkon häpäisyä, vaan syytti sen tuleen eräänä yönä. Polttajaa ei yleisesti mainittu eikä rangaistu, mutta kaikki hänet tiesivät ja salaa hyväksyivät teon.

Sotavuodet

Talvisodan aika Petroskoissa näkyi lähinnä lisääntyneinä sotilaina, joita parturin asiakkaista oli suurin osa. Jatkosodan jo alettua ja suomalaisten lähetessä Petroskoista lähetettiin Elina kotiin Kalajoelle. Perheistä miehet oli kutsuttu sotaan, mutta suomalaisten vallattua Petroskoin ja lähetessä Kalajokea venäläinen väestö pakeni, mutta vepsäläiset menivät metsämajoihin. Näin Elinankin kotiväki.

Mynttisen perhe kotitalon portailla vielä yhdessä Lahjaa lukuunottamatta vuonna 1970. Kuva Elina Mynttinen.

ollut kutsuttu armeijaan, vaan oli jätetty huolehtimaan sovhoosista, rohkaisi itsensä ja lähti perheineen kylään. Perheelle oli yllätys, että hän sotilaat kohdattuaan puhui heille suomenkieltä, jota hän ei ollut ennen Venäjällä puhunut. Elina ei tiedä mitä hän sanoi, mutta he saivat palata kotiinsa ja jatkaa elämäänsä entiseen tapaan. Muukin Kalajoen vepsäläisväestö palasi metsästä kotihinsa ja lopettelemaan syystöitönsä. Juho Salakasta tehtiin kylänvanhin.

Taistelujen edetessä Syvärille jäi Kalajoelle suomalaisten linnoitus- ja suojajoukot, jotka talven tullessa majoittuivat kylän taloihin tai tekemiinsä korsuihin. Kun miehet alkoivat kaivata parturia, ryhtyi Elina ajamaan miesten tukkaa ja partoja. Suomalaiset ryhtyivät jo marraskuussa 1941 kokoamaan Itä-Karjalan nuorisoa työleireille, sillä työvoimaa tarvittiin erityisesti metsätöihin. Siksi Elinakin joutui joulukuun 1941 työleirille Syvärille. Siellä hän muiden vepsäläistytöjen ja poikien kanssa teki metsätöitä kesään 1942 asti. Täälläkin Elinan parturin taito huomattiin ja hän ryhtyi siihen ammattiin. Leiriläiset asuivat Syvärillä komealla ammattikoululla, joka myöhemmin paloi. Pysähtyneeltä rintamalinjalta kuului ajoittain taistelujen ääniä, mutta leiriläisille ei taisteluista ollut väaraa.

Kesällä 1943 Suomessa oli kova työvoimapula ja vepsäläistytöjä tuotiin maataloustöihin tänne. Niinpä Elinakin oli maataloustöissä Tervajoella Vähäkylässä sen kesän ja näin ensikerran nyky-Suomessa. Palattuaan sieltä syksyllä kotiin Kalajoelle järjesti erään ystävällisen lotan mies hänelle parturin paikan Petroskoihin eli Äänislinnaan kuten suomalaiset olivat kaupungin nimittäneet. Asiakkaat olivat pääosin sotilaita. Vasta nyt Elina oppi sujuvasti puhumaan suomea ja sille taidolle oli tärkeä syy. Erään 5 Pr. sotilaan Erkki Mynttisen tukka ja parta alkoivat kasvaa tavallista nopeammin ja hän kävi usein parturissa. Elinan ja Erkin suhde syveni keuhkokuumeella 10.3. he menivät kihloihin.

Sotamorsian ja elämä Suomessa.

Elinan Anni-äiti oli avioliittoa vastaan, eikä uskonut siitä tulevan onnellista liittoa. Elina kävi rippikoulun, jotta vihkiminen olisi ollut mahdollinen ja kuulutuskin luettiin Äänislinnassa. Venäläisten suurhyökkäyksen alettua 9.6.1944 Kannaksella ja Erkin omaisten jouduttua jo evakkoon päätettiin pitää häät tulevalle evakkopaikkakunnalla. Erkki anoi vihkilomaa ja saikin viikon. Näin Elina ja Erkki sekä koko Elinan kotiväki tulivat Halikkoon kesäkuun puolivälissä 1944. Siellä Kuolemajärven kirkkoherra rovasti Erkki Gummerus kuulutti heidät, mutta häistä ei tullut mitään, kun sulhasen oli nopeasti palattava rintamalle.

Näin Elinan kotiväki jäi lähes vuodeksi Halikkoon asuen Mynttisen perheen kanssa Vaskiolla. Häät voitiin viimein pitää 19.11.1944, kun sota loppui ja Erkki pääsi siviiliin. Elinan perheenjäsenet pääsivät palaamaan kotiin Kalajoelle vasta 1945, myös Juho Salakka, jota viranomaiset kehottivat jäämään Suomeen. He kuitenkin saivat asettua entiseen kotiinsa ja asua siellä. Elina sai Halikossa työpaikan sairaala-apulaisena piirisairaalassa, jossa hän oli työssä vuoden ensimmäisen lapsen syntymään asti.

Vuonna 1947 huhtikuussa Mynttiset saivat asutustilan Tarvasjoen Liiparlasta. Alkoi raskaan rakentamisen kausi. Erkkiä vaivasi jatkuvasti sodassa päähän osunut haavoittuminen, jota kärsimystään hän ei halunnut muille näyttää, vaan koetti aina olla iloinen. Tila saatiin kuntoon ja elämä jatkui. Perheeseen syntyi kahdeksan lasta. Talous oli tiukoilla ja Erkki yritti ansaita lisätuloja käyden työssä satamassa. Sairaus kuitenkin paheni ja teki hänestä lähes työkyvyttömän. Viimein aivoverenvuoto vei hänet kuolemaan 51-vuotiaana 1971.

Elina jäi nyt yksin lastensa kanssa, joista neljä nuorinta olivat vielä alaikäisiä. Hän yritti ansaita leivänlisää käyden työssä kodin ulkopuolella, ensin tulkkina Värttilän telakalla, sitten perunayrityksessä kuorijana ja terveyskeskusapulaisena Liedossa kymmenen vuotta. Eräänä päivänä Elina teki rohkean ratkaisun. Saadakseen maataloutensa kannattavaksi

hän päätti panostaa porsastuotantoon. Hän aloitti kolmella emakolla ja porsastuotanto onnistui. Tehden samalla lisätoita hän vei perhettä eteenpäin ja sai koulutettua kaikki lapsensa hyvään ammattiin ja työelämään. Raskas suru kohosi häntä kuitenkin, kun 1975 Seppo-poika kuoli traktorionnettomuudessa vain 15-vuotiaana.

Näin kului elämä ja vuodet Tarvasjoella. Tunnustuksena ja kiitoksena Elinan uhrautuvuudelle ja tarmokkaalle elämäntyölle Tasavallan presidentti Martti Ahtisaari myönsi äitienpäivänä 14.5.1995 hänelle Suomen Valkoisen Ruusun ritarikunnan I lk:n mitalin kultaristein. Merkkien jaon jälkeen pidetyssä juhlatilaisuudessa Elinalla oli kunnia istua presidentin kanssa samassa pöydässä. Toistaiseksi hän on ainoa kunniamerkkiäiti Tarvasjoella.

Vuosien varrella Elina on pyrkinyt pitämään yllä yhteyksiä sukulaisiinsa Venäjällä. Äiti kuoli jo 1957. Sisaruksistaan elää enää yksi sisar Siperiassa. Neuvostoliiton aikana, kun vielä oli vaikea pitää yhteyksiä yllä, hän kesällä 1973 kävi erään matkan yhteydessä kotikyläänsään Kalajoella ja viipyi hetken lapsuuden maisemissa. Kovin on Vepsäkin

Kunniamerkkiäidit ryhmäkuvassa presidenttiparin kanssa äitienpäivänä 1995. Kuva Elina Mynttinen.

muuttanut. Neuvostoliiton aikana ei vepsänkieleltä saanut kouluissa opettaa ja kirjojen kirjoittaminen sillä kielellä oli rangaistava teko. Nyt kieltä taas saisi opettaa, mutta menneet vuodet ovat hävittäneet lähes koko vepsäläisen kielen ja sen rikkaan kulttuurin. Maalta on siirrytty sielläkin olosuhteiden pakosta kaupunkiin ja seka-avioliitot ovat yleistyneet. Näin venäjä on kaikkialla valtakielenä.

Elina on aina ollut vaatimaton ja pitänyt syntyperänsä ja elämän kohtalonsa omana tietonaan ja perheen piirissä. Hänellä on kuitenkin ollut hyvä ystävä jo lapsuuden vuosilta. Hän on Laitilassa asuva Toini Suikkanen, nykyisen Kosken kunnanjohtajan Aimo Suikkasen äiti. Heitä on yhdistänyt samat kohtalot: vepsäläiset sukujuuret, lapsuus Neuvostoliitossa, sotavuosien kokemukset, avioliitto suomalaisen miehen kanssa ja loppuelämä Suomessa. Usein he yhdessä palaavatkin muistoissa lapsuuden ja nuoruuden maisemiin. Vanhan esivanhemmilta perityn ikonin äärellä Elina on usein miettinyt, kuinka jo lapsena saatu luottamus Taivaallisen Isän johdatukseen on kantanut läpi elämän ja tuonut turvan kaikkiin elämän vaiheisiin.

Kertomus Evakon elämästä

Näin yksi Johannekselainen asettui Tarvasjoelle.

Pitkä, höyryveturin vetämä juna, pysähtyi viheltäen ja ähisten Auran asemalle 19. marraskuuta 1944.

Muiden mukana siitä poistui 23-vuotias sotamies, nyt entinen sellainen. Sotilaspuvusta oli poistettu tunnuksukset, lakista kokardi. Puku oli nyt siviiliasu, miehen ainoa.

Selässä entinen sotilasreppu, sekin valtion lahja. Repussa oli alusvaatekerta SA-tunnuksin sukkapari ja hiukan henkilökontaista tavaraa: partakone, kirjoja kotoa. Se ei paljon painanut. Muutama päivä sitten hän oli päässyt pois Äänekosken sotasairaalaan.

Koti oli jäänyt Karjalaan. Velvollisuus ja vastuu äidistä vei nyt miestä. Tarvasjoki-Tyllilä-Prusila oli osoitteena. Äidillä oli siellä pieni huoneen asunto. Niin olivat kirjoittaneet.

Junamatkan jälkeen raikas ulkoilma piristi. Hän katseli ympärilleen aseman jäätyä taakse.

Kysyttyään Tarvasjoelle johtavaa tietä hänelle neuvottiin: "Men' tost' silla ylitate. Siin' o' aika suara tiä."

"Onko tämä Aurajoki?"

"Juu-juu, siin' se loiraa." Outoa murretta.

Hetkeksi hän pysähtyi sillalle ja katsoi sameaan saviveteen. Sotilassaapas kumisi puusillalla toisin kuin hiekkatiellä.

Marssin tahdin sai nyt määrätä itse monessakin mielessä. Viimeisestä marsista oli jo yli neljä kuukautta. Keskeiksellä niihin oli jouduttu. Marssittiin pitkiä matkoja Karjalassa. Heinäkuun alussa tultiin Äyräpään – paikkaan, josta myöhemmin kerrottiin suurten taistelujen kiirastulena.

Haavoittuminen oikeaan käteen 4. heinäkuuta oli hänen pelastumisensa, sillä tuolta taistelualueelta ei monta takaisin-tulijaa jäänyt.

Erilaisten vaiheiden jälkeen hän päätyi Äänekosken sotilassaairaalaan, jossa kuuli uutislähetyksiä radiosta. Äyräpään ankarista taisteluista kerrottiin pitkään.

Monta hyvää aseveljeä kohtasi siellä matkansa päin. Miksi minä sain jäädä elämään? Tuntui, kuin olisi ollut parempi osa siellä kaatuneiden joukossa. Elämänhalua ei ollut.

Käsi oli yhä siteessä, nyt jo kannatin-nauhassa kaulalta. Sirpale repi kämmentä ja peukalon. Tätä seurannut myrkytys toi raastavan särryn ja vei nukkumaurauhan.

Nyt, neljän kuukauden kuluttua, siihen oli ennustettu täydellistä paranemista ja työkättä, jos tekemistä löytyy.

Elias Lenkkeri sotilaskuvassa. Kuva Sylvi Lenkkeri.

Tämä aika Äänekoskella oli tuntunut pitkältä. Yhteydet omaisiin olivat poikki.

Kotiin jääneet Karjalan kodista joutuivat lähtemään. Minne? Heidän olinpaikkansa oli tuntematon. Osoitteita ei ollut.

Hämeessä asuva sisko toimi välittäjänä ja yhdeydet löytyivät.

Heitä oli viisi veljestä rintamalla sotavuosien aikana. Vanhin, josta suunniteltiin jatkajaa kotitilalla, kaatui heti jatkosodan alettua. Hänellä oli perhettäkin, vaimo ja pieni poika.

Toiseksi vanhin veli sai vihkimislomaa helluntaina 1944; vain muutama lomapäivä ja takaisin rintamalle ja hänkin oli sankarivainaja.

Miksi näin? Kulkija olisi suostunut vaihtokauppaan kaatuneiden veljiensä hyväksi. Hän, poikajoukon kolmantena joutui nyt vanhimman tilalle. Huolenpito äidistä ja monien asioiden hoito jäi nyt hänelle. Huolia riitti evakolla. Muuta ei tuntunutkaan olevan. Ei vaatteita, ei kotia, ei työtä, ei mitään.

Kapinamieli nosti kiukun. Se pidensi askeleita. Levossa ollut käsi huomasi tärähtelyn, kipeytyi. Käsi muistutti, että se määräisi elämän tahtia vielä jonkin aikaa.

Tulevaisuus näytti mustalta kuin marraskuinen päivä, joka hiljalleen kääntyi hämäräksi jo iltapäivällä.

Käden tähden piti hiljentää vauntia. Asutus harveni. Liikenne oli vähäistä. Muutama pyöräilijä ohitti tai tuli vastaan. Hevosen vetämiä sokerijuurikas-

kuormia oli menossa aseman suuntaan. Tien varrella on iso pehkusuo. Kuivu-

Elias eläkevuosinaan.

maan nostettuja pehkuratpeita on suurissa kasoissa tien molemmilla puolilla.

Metsää ja suota. Mihin korpeen olen menossa?

Etenevän askel oli normaali. Kättä täytyi varoa. Kiirettä ei ollut. Olisiko enää koskaan? Vai oliko kiire edes tavoiteltava olotila.

Veljeksistä neljäs, pari vuotta häntä nuorempi, lähti vapaaehtoisesti sotaan suojeluskunnan poikaosaston yllyttäessä isänmaan puolustukseen. Hän haavoittui käteen heti alkuvaiheessa jaanoi siviilipaluuta, kun ikää ei vieläkään ollut sotilalle vaadittua määrää. Sitä ei myönnetty. Hänen vammansa oli vaikea. Sillä kädellä ei raskasta työtä tehtäisi enää koskaan.

Sitten vielä kuopus, nuorin veli, joka liian nuorena joutui miesten töihin palatuaan tuhottuun kotikylään heti, kun lupia palaajille alettiin myöntää vuoden 1942 alussa. Isän kanssa hän meni. Naisille ei menolupia heti myönnetty.

Isää järkytti hävitetyn kodin ja kylän näkeminen niin, että menehtyi sydänkohtaukseen katseltuaan sodan tuhoja ja viljelemättömiä peltoja vain parin viikon ajan.

Vaikeudet olivat mittamattomat. Sotatoimista lomaa saaneet pojat kaivoivat haudan Johanneksen hävitetyn kirkon vieressä olevalle hautausmaalle. Seurakuntatoimintaa ei ollut.

Sotilaspastori rintamalta saatiin siunaamaan. Äiti ja muutama sisko sai erityisluvan palaamiseen.

Eteenpäin kuitenkin elettiin pulan painaessa elämää. Sota jatkui ja tämäkin

veli, veljessarjan viides, joutui kokemaan sodan kauhut. Lyhyeksi jääneen sotilaskoulutuksen jälkeen hän oli siinä joukossa, joka ajoi saksalaisia pois Suomesta.

Sota Neuvostoliittoa vastaan oli jo loppussa. Laivalta saksalaiset tulittivat Suursaaren kallioista maastoa.

Veli säästyi ulkonaisilta vammoilta, vaikka joutuikin kokemaan liian paljon sillä iällä.

Henkiset järkytykset ehkä paransivat ajan myötä siviilielämän rauhassa. Niin ainakin toivottiin.

Syyskuun alussa tehty aselepo hiljensi rintamat; Karjala oli menetetty ja sen mukana koti.

Myöhäinen kyntäjä viimeisteli hevosparilla metsän kulmauksessa olevaa peltoa talvikuntoon.

Matkan jatkuessa näkyi sentään yksi traktorikin kyntöpuuhissa piikkiyörin, puukaasuttajalla ja suurella pörinällä.

Nälkäkin alkoi tuntua. Mitään syötävää ei mukana ollut. Voisiko poiketa johonkin taloon pyytämään vaikka palasen leipää? –Ei, ei sehän olisi kerjäämistä.

Loivan alamäen jälkeen tuli toinen maantien risteys. Kumpaan suuntaan piti kääntyä? Sota-aikana tienviitat oli poistettu kaikilta teiltä, etteivät vihollislentäjät olisi saaneet opastusta.

Pyöräilevä koulupoika tuli sopivasti kohdalle.

"Kumpaan suuntaan pitää kääntyä, että pääsisi Tarvasjoen keskusta?" "Tul' tännepä, ku' mäki." Tuli ymmärrettyä. Käännös oikealle. Ei tullut kysyttyä matkan pituutta.

Vasemmalla oli pieni joki. Asutusta laajojen peltojen keskellä näkyy enemmän kuin alkumatilla, suuria ja pieniä taloja. Maanviljelyllä ja karjanhoidolla täällä eletään.

Tien takana on tutut postin merkit talon päädyssä. Sieltä on juuri tulossa mies kantaen kassia ainoalla kädellään. Toisen hiha oli tyhjä.

"Osaatteko neuvoa tietä Tyllilän Prusilaan?" kysyi kulkija.

"Juu-ossaan mä. Mennään täst' yhres! Mää olen kottipäin menos ja neuvon sitt' meilt' eteenpäin. Sinne pääsis maantietä pitki toista kautta, mutt' kävellen kannattaa mennä myllynpartailt' joe' ylitate. Säästy mont' kilometrii."

Siinä kaksi käsivammaista asteli rinnakkain tietä, joka kääntyi oikealle sillan ja mäen jälkeen.

"Onko Prusilan talo maantien varrella?"

"Juu, se on Paimiontien varressa."

